

Krise i norsk landbruk?

I 2021 ble «Bondeopprøret» stiftet som et uttrykk for sterk misnøye og uro blant norske bønder. Mange bønder, politikere og forskere har lenge hevet stemmen for å erklære krise i norsk landbruk.

I april 2022 skrev 22 Senterparti-ordførere i Innlandet fylke et innlegg med tittelen «Landbrukskrise», hvor de krevde at myndighetene måtte ta «hastegrep for å berge landbruket». De pekte innledningsvis på en historisk utgiftsøkning for norske bønder, og på at de økonomiske problemene går på helsa løs med økt rapportering om psykiske problemer blant bøndene.

Enorm økning i bøndenes utgifter

De 22 lokalpolitikere skrev også at gjødselsprisen per april 2022 hadde økt fra 3 til 11 kroner per kilo og at strømprisene har eksplodert. Mange bønder opplevde en tredobling av strømkostnadene. Samtidig har alle andre priser økt, for eksempel på drivstoff og matvarer.

De økonomiske problemene i jordbruket har ført til skjerpete politiske motsigelser. I årets landbruksoppgjør nektet Norges Bonde- og Småbrukarlag å forhandle med staten sammen med Norges Bondelag. I fjor, da de to fortsatt sto sammen, klarte de ikke å komme til enighet med staten. Misnøyen har også kommet til uttrykk i oppropet og protestene under navnet «Bondeopprøret». Det fremste kravet er at bøndene skal få bedre betalt, og ta igjen lønnsutviklinga som har gått langt raskere i andre yrker.

Kommentatorer har skrevet at en «trippelkrise» av pandemi, strømpriser og krig mot Ukraina, har rammer jordbruket. Nå i 2023 ser vi at den økonomiske krisa har gått over i dyrtid, med kraftig inflasjon og renteøkninger. Også dette rammer selvsagt bøndene. Det som derimot underkommuniseres, er tendensen til tilbakegang i norsk landbruk, en langvarig

tendens som har kommet til uttrykk i alle tiårene etter andre verdenskrig. På den ene sida er jordbruket blitt stadig mer automatisert og effektivisert. På den andre sida er Norge, som et imperialistisk land med superprofitt fra imperialismen og en topografi som ikke egner seg så godt for jordbruk, et dyrt land å drive jordbruk i. Dermed er norsk selvberging, tross krise og krig, stadig dårligere. Per i dag regnes det med at Norge har en selvforsyningsgrad på knapt 40 prosent. Minst 60 prosent av maten som forbrukes blir altså importert. Aftenposten skriver i 2020 at «Norge er det landet i verden med lavest selvforsyningsgrad av landbruksprodukter, ifølge FAOs statistiske årbok fra 2012.». Videre har norske myndigheter faktisk avvirket de gamle beredskapslagrene man hadde i tilfelle krise.

Dermed er ikke bare det norske folket utsatt, om en krise skulle føre til bortfall av import. Mer alvorlig er det at norsk imperialisme baserer seg på produksjon av mat i andre land og på storstilt transport. Dette rammer miljø og klima globalt, samtidig som det velter byrden for å produsere mat til nordmenn over på fattige bønder og landarbeidere i andre deler av verden.

Tendensen er allmenn stagnasjon og forråtnelse

Videre kan vi stikkordsmessig si det følgende om utviklingen av norsk landbruk. Antall gårdsbruk i Norge er mer enn halvert på 30 år, fra 99 400 til 39 600. Samla produksjonsvolum er likevel ikke gått ned, gårdene blir bare større. Det forbrukes stadig mindre melk og stadig mer kjøtt. Å drive med lam og sau er likevel stadig mindre lønnsomt. Videre bygges jordbruksarealet ned.

Alt dette er uttrykk for hovedtendensen i utviklingen av norsk landbruk gjennom 1900-tallet og særlig de siste femti årene. Jordbruksareal forsvinner til fordel for annen næring og boliger, særlig i og rundt de store byene. Store områder som tidligere var i drift, for eksempel som beitemark, gror nå

igjen. Over en million dekar dyrkbar og dyrket jord har blitt omdisponert siden 2. verdenskrig. Dekar er en enhet for måling av areal som tilsvarer 1 000 kvadratmeter.

Dette er bakgrunnen for oppropet «Bondeopprøret» fra 2021, som har samlet titusener av underskrifter. Her står det blant annet «Norsk landbruk slik vi kjenner det er i fare for å bli utradert, og det skjer fortere og fortere hvert år. Vi må tørre å ta ansvar og snu utviklinga før det er for sent.» og «Vi kan ikke leve med en utvikling der det i raskt tempo forsvinner jord, bønder, flittige hender, bygder og grobunn for fremtidig trygg norsk mat.». Bøndenes kamp er politisk eksplosiv også i andre europeiske land. Dette var en del av bakgrunnen for «de gule vestene» i Frankrike, og i Nederland ble Bondeborgerbevegelsen (BBB), et såkalt populistisk bondeparti, den store valgvingereren i årets parlamentsvalg, etter store og til dels militante protester som siden 2019 har blusset opp flere ganger i landet.

Den allmenne krisa i imperialismen slår ut på denne måten i norsk landbruk, og også i landbruket i andre land. Alle de konkrete eksemplene er uttrykk for en underliggende tendens til forråtnelse i de imperialistiske landene. Den enorme rikdommen som imperialistene akkumulerer, er et tveegget sverd. Det slår tilbake på imperialistene selv, ved at lønnsomheten blir stadig mindre. Profitabiliteten stagnerer, og dermed må det investeres stadig mer, med stadig mindre gevinst per investerte krone. Bøndenes reallønnsnedgang er en del av den allmenne trenden i utviklinga, men jordbruket rammes ekstra hardt, i en skvis mellom import fra land med klima og geografi som passer bedre for landbruk, med utbredt sosial dumping og med tre norske dagligvaremonopoler (Norgesgruppen, Coop og Rema) som fullstendig dominerer varehandelen i Norge. Dermed er det ingen utvei fra denne krisa – ikke innenfor imperialismen. Framtiden for norsk matproduksjon ligger i sosialismen og planøkonomien.

Referanser:

[Landbrukskrise](#)

[Historien om en varslet tillitskrise i jordbruket – Ytring](#)

[Bondeopprøret «trer til side»: – Det står om landbrukets framtid – E24](#)

[Bøndernes trippel-krise](#)

[Hvor selvforsynte er vi egentlig med mat?](#)

[Matberedskap på bunnivå. | Aftenposten Innsikt](#)

[Hva skal vi spise hvis grensene stenges? – Norge](#)

[Globale utfordringer krever tiltak også i Norge – Norges Bondelag](#)

[Ni fakta om norsk landbruk – Nibio](#)

[Tap av jordbruksareal – Nibio](#)

[Dutch farmers' protests – Wikipedia](#)